

Kmetijske skušnje.

(*Kdaj je pravi čas les sekati*), so nam „Novice“ v 11. listu povedale in to poterdile, kar smo v Novicah v letu 1846 pod naslovom prav razločno in obširno brali. Ker pa je to zlo važna reč za vsaciga gospodarja, in ker se dobra reč nikoli dost ne priporoča, zavernemo tiste, katerim je to posebno treba vediti, na Novice imenovaniga leta, kjer se od strani 46 do strani 67 pod naslovom: „Še nekaj od mizarskiga in tesarskiga lesa“ vse na tanjko bere, kar rast lesa od semena noter do posekanja in izdelanja vtiče.

J. P.

Želja po nižji ceni soli.

Sol je reč živalim in ljudem skorej tako potrebna v živež in zdravje, kakor zrak za dihanje; zatorej vse po nji hrepeni in je želi, in žalostno se derži, če je ni. Zato bi bilo le natornim potrebam nar bolj vstreženo, de bi se taka v tako obilni obilni meri od modriga dobrotljiviga stvarnika perpravljena reč po niski ceni prodajala. Vonder moramo na priliko Krajnci, ki smo tako blizo morja, ki je polno soli, tisto bokal po 13 do 14 kr. ali pa funt po 6 kr. plačevati, kakor smo bili to zimo primorani na Verhniki. Ljudstvo po deželi klaverno toži in zdihuje o ti stiski, ker je živo želelo in prosilo za ponižanje cene soli in se mu je tudi obetalo, de se bo zgodilo. Huji kakor kadaj se občuti pa v sedanjih dveh slabih letinah zaporedama pomanjkanje soli ljudem in živini; zato se obernem odkritoserčno in nadepolen do slavne vlade: naj nam pomaga v tem! Tavžent in tavžent siromakov je prisiljenih, v tako slabih letinah, svoj pičli in revni živež popolnoma neslan in malo zabeljen povživati, in uboga živina tudi bolj premožnih kmetov mora soli stradati, ker tiste s pomešanjem pokvarjene za živino v prodaj namenjene soli kmetje večidel nočejo in je nikdar ne bodo radi kupovali, ker se je nektera živina ne dotakne in nekteri kmetovavci celò mislijo, de je škodljiva. Če bi se gospodje, kateri posebno gospodarstvo z letó rečjó v naši državi v rokah imajo, zamogli sami v živo prepričati potrebe soli in nepopisljivih nadlog, ktere iz njene previsoke cene izvirajo, gotovo bi se ne pomišljevali, berž ko berž ceno soli ponižati in jo nar manj vsaj na groš funt postaviti, kar bi se tudi brez posebne, morde clò brez vse škode državnimu zakladu zgoditi zamoglo. Dobro vémo, de država, morde malokdaj toliko kakor zdaj, denarja potrebuje, in de ga ravno po soli veliko dobí, in bi zares po ponižani ceni soli veliko utegnila zgubiti, če bi se je tudi po tem le v enaki meri, kakor do zdaj, poprodalo, — ali če pomislimo, de država, ki je prodajo soli v svojo last vzela, soli ne kupuje, ampak jo le iz zemlje nakopati, ali iz morske vode narediti da, kolikor le hoče, ker božja previdnost je že poskerbela, de izvirki soli nikdar omagali ne bodo, dokler bo svet stal, tako lahko zapopademo, de bi nikakor občutljive škode ponižana cena državi ne napravila, ker po tem bi se soli veliko veliko več, morde še enkrat toliko, če ne še več kakor do zdaj poprodalo. Po tem bi jo tudi siromaki nekoliko kupovali, katerih zdaj veliko veliko zavolj dragine soli svoj revni živež neslan povživa, in premožnejši bi je gotovo obilnejši svoji družini in tudi živini privošili, in tako bi znala država po ponižani ceni soli namest zgube,

še dobičik imeti. Pa bo morebiti kdo rekel: če bi se moglo več soli napraviti, bi bilo potreba tudi več delavcev. Prav je, saj jih ne manjka, saj je delavcev dandanašnji že več ko preveč, in tolikanj boljši bo za državo, kolikanj več rok njenih podložnikov bo zaslužik imelo. Ali če bi se ji tudi tako kaka majhna škoda naključiti utegnila, bi bil vonder po drugih stranéh po tem za državo sploh debiček tako velik, de ga še zdaj nihče prerajtati ne more. Postavim: ljudje, ki zdaj svoj revni živež neslan vživajo, bodo bolj zdravi in terdni; tudi živina, ki bo več soli dobivala, bo bolj zdrava, in se bo bolje redila, kar bo državno bogastvo na tavžente povzdigovalo; koliko pa je tečnejši in močnejši gnoj od živine, ki za potrebo soli dobiva, to véjo vsi skušeni kmetovavci. Kdo je tedej v stanu prerajtati dobičik, kateri bi se tako kmetijstvu naklonil? in kdo drugi bi imel posredno le ta dobičik, kakor ravno država sama? — Pa če bi tudi družiga dobička ponižana cena soli ne dala državi, je vonder še ena, ktera ni prazna, namreč: s tem bi si ravno država nar gotovejši še posebno ljubezen, hvaležnost in vdanost svojih podložnikov naklonila in vterdila, kar je gotovo tudi veliko vredno. Dajte svojim podložnim v naši deželi kar hočete, ne bote jim tako vstregli, se jim tako prikupili, kakor če ceno soli ponižate! Povzdignite ceno tobaka in družih nepotrebnih reči, kakor hočete, nobeden se ne bo mogel pravično o tem pritožiti; dajte nam le potrebne soli po nižji ceni! —

Lepo prosimo našiga skerbniiga g. deželniiga poglavarja: naj bi odkritoserčno razodel naše resnične nadloge višji oblasti in blagovoljno podpiral našo prošnjo.

Iz Zaplane 17. februarja 1852.

J. Plemelj.

Pristavek vredništva zavolj mešane soli. Ker smo že mnogokrat slišali o škodljivosti mešane soli govoriti, se nam tu nar pripravniši priložnost naklone, to reč razjasniti po lastnih skušnjah in po skušnjah družih kmetovavcov. — Gotova resnica je, da kmetovavcam naših krajev cena mešane živinske soli veliko predraga pride; zato je krajnska kmetijska družba to nadlogo slav. ministerstvu kmetijstva odkritoserčno razodela, in ono, skerbno za povzdigo in prid kmetijstva, se je, kakor so „Novice“ v 14. listu povedale, za ponižanje cene živinske soli obernilo na c. k. ministerstvo denarstva, kterimu gré v ti reči razsodba. Nadjamo se, da bo razsodba iztekla po željah in potrebah kmetovavcov. Gotova resnica je dalje, da se nektera živina iz začetka noče mešane soli lotiti, ktere se pa pozneje vunder navadi in ji je všeč kot navadna. Skozi in skozi kriva misel pa je, da je mešana sol slaba ali celò živini škodljiva. Da so se Solnogradčani zoper to sol hudo vzdignili, kakor smo lani v velikim zboru nemških kmetovavcov v Solnogradu na svoje ušesa slišali, je vzrok tega vsa druga reč. Solnogradčani, katerih dežela ima bogate solnice, so se namreč bali, da bi po ti mešani soli ne zgubili navadne vsako leto gospodarjem po številu živine po nižji ceni odmerjene soli (Limitosalz), kar pa je bil le prazin strah, — in ker črnkasta sol zares očem ni prijetna, — ker jo tudi brezvestni prodajavci zamorejo z marsikako sodergo zmešati, in ker nekteri mislijo, da grenek primečik mora mleko greniti, je vse to skupej pripomoglo k zabavljanju zoper mešano živinsko sol. Mi pa rečemo, da nobena

nepristranska, skerbna in natančna skušnja, ki zvesto loči vse stranske pritike, ni nikjer dokazala škodljivosti imenovane soli. Mi se sicer nikakor ne potegujemo za mešano sol; ljubši bi tudi nam bil dar Božji, kakor je sam po sebi, — ali za resnico se moramo potegniti, kakor smo se v soglasji z mnogimi možmi tudi v Solnogradu o ti zadevi potegnili. Imenovana mešana sol ima v 100 delih 97 delov navadne kuhane soli, in le tri dele primečka, namreč poldrugi del oglja, poldrugi del pa enciana ali kakošnega družiga grenkiga zeliša; znabiti da v kuhi solika-košin pesek ali kamniček ostane, ki pa nikakor ne škodje. Po tem vprašamo vsaciga zvedeniga kmetovavca, naj nam pové: ali je oglje, ali je encian živini škodljiv? Oglje ima dobrotno lastnost, preobilno kislino v želodcu krotiti, zgago odpraviti in tako prekuho piče v njem pospešiti; zato je znano od oglja, da se prešiči dobro spitajo, ako se jim večkrat periše ogljove štupe med pičo verže. Encian pa je glavar vsih zeliš, ki podpirajo oslabljeni želodec in pripomorejo k tečni prebavi. Kaj bi živinozdravniki začeli brez enciana! Če nam kdo o tem reče: „Kar je za bolniga, ni za zdraviga“ — mu odgovorimo, da to velja le od tako imenovanih močnih zdravil, ne pa od tacihi, pri katerih je težko razsoditi, kdaj zelišejenja biti piča (kerma) in kdaj zdravilo (lek) postane; tu sèm se šteje mnogo grenkih in dišečih zdravil, ki jih živina v klaji povživa, in katerih nektare želodec tako popolnoma prekuhajo, da ne pride nič grenkobe v kri in iz te tudi nič v mleko. In poslednjič vprašamo: kolikšna mera je oglja in enciana v imenovani soli? Toliko, kolikor na 100 kapelj vode 3 kaplje vina. Če se kdo od tega vina vpijani, bo tudi živina po ti soli bolna! Kdor vse to dobro prevdari in na skušnje natanjko pazi, se bo prepričal resnice naših besed.

Sicer pa tudi mi sklenemo nadepolni svojo prošnjo s prošnjo g. pisatelja: naj bi naš slavní deželni poglavar, ki si tako krepko prizadeva revšino po deželi tolažiti, z oziram na pretekle slabe letine se obernil blagovoljno na višji oblast: naj bi po mogočnosti uslišala vesolno prošnjo za ponižanje cene soli.

Novičar iz slovanskih krajev.

Iz Zagreba. 16. t. m. se je naša kupčijska in obertnijska zbornica začela. Gosp. Anastazi Popović, kupec, je predsednik izvoljen, predsednika namestnik pa iz obertnijskiga stanú g. Peer, pek. Občno mnenje je, da si bo nova zbornica pridno prizadevala v povzdigo kupčijstva in obertnijstva, ki nam je toliko potrebna. V gospodarskim društvu se je predložil hvale vredni nasvèt za napravo kmetijske učilnice, v kateri naj bi se mladost djansko podučila v kmetijski vednosti. Taka učilnica bi nam jako koristna bila, ker pri nas še več kot drugod je kmetu podučjenja v kmetijstvu potreba; podlaga kmetijske učilnice pa bi morale biti narodske šole, da se prosto ljudstvo uči branja, pisanja itd., v katerih je veliko veliko bolj zanemarjeno, kakor vaše slovensko. Vodstvo krepke podpore vredne družbe za povestnico jugoslavensko, ktere premoženje je zlo oslabélo, je razglasilo poziv: naj bi rodoljubi po izgledu „Matice“ se podpisali z doneski po 50 fl., ki bi se na enkrat ali v več obrocih odrajtali, in dariteljem imé in pravice vstanovnikov društva dodelili. — Višje sodništvo se ima zanaprej spet banski stol (Banaltafel) imenovati, kteriga predsednik je ban; za

namestnika predsednika je izvoljen sedanji senatski predsednik Maksimilian Rušnov.

Iz Českiga se piše, da zavolj lanske slabe letine nar večí nadloge učitelji na deželi terpé; kmeti jim nimajo veliko dati, in ker tudi otroci zlo boleajo in so iz šole ostali, dobijo učinine sila malo; so sèm tertjé učitelji, ki prejmejo na teden komaj 24 kraje. učinine. — V zboru odbornikov českiga muzeuma v Pragi se je slavní Palacki, ki je bil veliko veliko let duša muzeuma, odpovedal opravitelstvu; za njegoviga naslednika je bil dr. Strohbach, c. k. svetovavec deželne nadsodije, enoglasno izvoljen.

Iz Štajarskiga. Častiti gosp. Mihael Píkl, sedaj fajmošter v Breščah, je za korarja pri stolni cerkvi Labudske škofije izvoljen.

Iz Mokriškiga. (Konec.) Novcev (denara) je med Mokričani sila malo. Hčere, kadar se možé, imajo kacih 10 do 50 fl. zapisanih, dobijo jih pa še le po smerti očeta; zato je pa tudi med zakonskimi manj prepíra; zato se mnogokrat hči nar bolj revnih staršev, samo če je dobriga zaderžanja, k nar boljši hiši primóži; zato se po velicih dotah tolikanj hiš tako globoko v dolgove ne zakopa. Veliko več bi pa vender lahko Mokričani svojim decam prihranili, ako bi le to, kar pri botrinjah zaveržejo, za otroka prihranili. Tudi to je pri nas prijetno, de prav nobeniga berača ni iz domače fare, ki bi po hišah ljudi nadleževal.

Povéjo nam „Novíce“, kako po Slovenskim šol pomanjkuje; z žalostjo moram reči, pri nas tudi. Štiri fare, tukej po verstí skupej ležeče, ne premajhne, so vse brez šol, brati se sèmtertjé domá naučijo, malokdo kaj pisati. Z velicim veseljem smo vse spise brali, ki so o potrebah ljudskih šol govorili, pa pri spisih je tudi ostalo. Saj na Dolnjah, ako bi se le kdo višjih potegniti in si kaj prizadeti hotel, bi se gotovo saj za prihodnje leto šola ustanoviti zamogla; hišico za prvo silo imamo. Že pred 20 leti jo je nek blag mož v ta namen postavil, ali poprej, ko je bila gotova, je neutrudljiviga gospoda nemila smert zaklicala. Lahka mu zemlja! Po njegovi smerti je pa dozdej vse zaostalo.

Naših Mokričanov nobeden nemškiga ne razume; vender do sedaj še nisim slovenskiga spisa ali dopisa od naših gospodov vradnikov vidil; v tej reči smo kakor med terdimi Nemci! Drugač naroda jezik spoštujejo naši sosedje horvaški vradniki.

Poslednjič še nekoliko o lanskí letini: Ječmen jari in ozimni je dobro obrodil, rež in pšenica srednje, sob (oves) je toča vzela, sicer je lepo kazala. Žito (prosó) je prav malo dobriga žernja dalo, veliko pa premka in plév; pira (Speltweitzen) se tudi ni posebno obnesla, ajda slabo, sočivje srednje, ravno tako korenje; pesa je bila lepa, samo premalo je sadíjo. Krompir je zlo gnjil, ljudjé več sémena nimajo. Vina se je po goricah, kjer toče ni bilo, precej pridelalo, dobilo se je po 5—6 fl. austr. vedro. Mokriške vina so nar boljšim krajnske dežele prištevati, pa lanskíh ne morem ravno hvaliti, de bi bile dobre in jake, kakor je bilo od Leskovških rečeno. Sadja je bilo vsake baže zadost — samo kostanja le malo, in še ta je bil vodén in malo vredin. Bukvice ni bilo nič, in ker je tudi krompirja manjkalo, so prešiče malo spitali. Cena prešičev je taka, kakor v Krajnji. Sená in otave je bilo še zadost, samo teško se je spravljalo zavoljo dežja. Nar imenitniši tukajšnji poljski pridelk, koruza, je bila srednja, in prav dozoreti ni mogla; od kraja je pa lepo kazalo. Sedaj imamo lepo in prijetno vreme, danes (6. svečana) je bilo popoldne v senci 13 stopinj gorkote po R. Kar je sneg zginil, so ljudjé veliko orali in sejali, zdej pridno po terzji režejo. Terto je sneg hudo polomil.